

CZU: 342.7:340.131(478)

NERETROACTIVITATEA LEGII CA GARANȚIE DE RESPECTARE A DREPTURILOR OMULUI

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar, cercetător științific principal al Institutului
de Cercetări Juridice și Politice;

Vadim ENICOV,

membru în Consiliul de supraveghere al Băncii Naționale a Moldovei, Doctorand în Institutul de Cercetări
Juridice și Politice

Studiul de față examinează una dintre componentele principiului securității juridice – neretroactivitatea legii. Neretroactivitatea legii este un pilon al securității juridice consacrat în Convenția Europeană pentru Drepturile Omului și Constituțiile majorității statelor lumii. Neretroactivitatea legii este fundamentală pentru statul de drept și indispensabilă respectării drepturilor omului. Teoria juridică cunoaște mai multe aspecte ale neretroactivității legii, inclusiv excepții și interpretări. Examinarea acestora în contextul legal este esențială pentru aplicarea corectă a normelor de drept.

Cuvinte-cheie: Neretroactivitatea legii, stat de drept, securitate juridică, garantarea drepturilor omului, teoria juridică, context legal.

NON-RETROACTIVITY OF LAW AS GUARANTEE FOR RESPECTING HUMAN RIGHTS

Gheorghe COSTACHI,

Doctor habilitat of law, Professor, Chief Researcher of the Institute of Legal and Political Studies of the Academy of
Sciences of Moldova;

Vadim ENICOV,

member of the Supervisory Board of the National Bank of Moldova, Research doctorate, Institute for Legal, Political and
Sociological Research

The present study examines one of the components of the principle of legal certainty – the non-retroactivity of law. The non-retroactivity of law is a pillar of legal certainty consecrated in the European Convention on Human Rights and the constitutions of most states of the world. The non-retroactivity of law is fundamental to the rule of law and indispensable to respect human rights. The legal theory knows several aspects of the non-retroactivity of law, including exceptions and interpretations. Examining them in the legal context is essential for the correct application of the rules of law.

Keywords: Non-retroactivity of law, rule of law, legal certainty, guarantee of human rights, legal theory, legal context.

Introducere. Multiplele aspecte ale principiului securității juridice au fost examinate minuțios de teoreticieni și practicieni pe parcursul timpului. Unul din pilonii de bază și, probabil, cel mai vechi este cel al neretroactivității legii. Normele cu privire la efectele și aplicarea legilor în genere, inițial, aveau următorul conținut: „Legea dispune numai pentru viitor; ea n-are putere retroactivă”, după modelul Codului civil francez din 1804, care în articolul 2 statuează că: „**La loi ne dispose que pour l’avenir; elle n’a point d’effet rétroactif.**”[1]. Practic de la norma juridică privind neretroactivitatea legii s-au dezvoltat celelalte componente ale securității juridice: previzibilitatea, accesibilitatea și

interpretarea unitară a legii. Toate elementele numite asigură aplicarea legală a legii și respectarea drepturilor omului. Într-un sens mai larg, acestea sunt caracteristicile noțiunii de legalitate. Ca regulă generală, legea nu se aplică pentru trecut. Totuși, ca orice regulă și aceasta are excepții aplicabile atât în dreptul penal, cât și în dreptul civil. O problemă jurisprudențială aparține retroactivității o reprezintă și interpretările. Normele legale nu persistă veșnic. Legislația este supusă unui proces permanent de perfecționare, adaptare și interpretare. Acestui proces contribuie relațiile sociale în dezvoltare, jurisprudența instanțelor judecătorești și cercetările teoretice doctrinale. Scopului de perfecționare

a legii relative drepturilor omului servește și prezentul studiu.

Reglementare. Normele juridice puse la baza reglementărilor constituționale ale multor state cu referire la retroactivitate se conțin în **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**. Baza principiului legalității, indispensabil de principiul securității juridice este pusă în articolul 6 din Convenție: Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împo-

triva sa. Articolul 7 din Convenție statuează că, nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.[2, p. 7] Această normă se referă la retroactivitate și regula de neretroactivitate a normei care înrăutățește poziția persoanei supuse urmării. Deși, inițial, s-a referit la pedeapsa penală și poziția inculpatului, ulterior această regulă a cuprins alte domenii legale, fiind aplicabilă primordial dreptului civil.

În articolul 4 din **Constituția Republicii Moldova**, este indispensabilă legătura între dispozițiile constituționale și respectarea drepturilor omului: dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale. Articolul 22 din Constituție concretizează: nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nicio pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos[3, p. 6]. Jurisprudența Curții Constituționale este fermă în sensul unei interpretări riguroase și univoce a acestor prevederi constituționale, nelăsând loc la niciun fel de confuzii în privința modului și cadrului de aplicare a acestui text constituțional explicit. Mai jos vom vedea cum norma constituțională cu privire la neretroactivitate este implementată în normele altor acte legislative.

Codul penal introduce normele juridice penale de aplicare a principiului constituțional. Articolul 8 reglementează acțiunea legii penale în timp și instituie neretroactivitate legii penale: caracterul infracțional al faptei și pedeapsa pentru aceasta se stabilesc de legea penală în vigoare la momentul săvârșirii faptei. Imediat articolul 10 cu privire la efectul retroactiv al legii penale stabilește excepția de la regulă menționând că, legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale. Iar norma care întărește regula generală se conține în alineatul doi: legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv. O desfășurare importantă a normelor retroactivității găsim în articolul 10¹Aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive.[4, p. 10]. Deci, în dreptul penal regula generală de neretroactivitate a legii se aplică cu referire la înrăutățirea poziției și, din potrivă, legea nouă are efect retroactiv dacă îmbunătățește poziția persoanei inculcate. Aceste două părți ale aceleiași medalii reflectă conținutul drepturilor omului prin echitate și umanism.

Codul civil reglementează acțiunea în timp a legii civile în articolul 6. Legea civilă nu are caracter retroactiv. Legea civilă nu modifică și nici nu suprimă condițiile de constituire a unei situații juridice constituite anterior, nici condițiile de stingere a unei situații juridice stinse anterior. De asemenea, legea nouă nu modifică și nu desființează efectele deja produse ale unei situații ju-

ridice stinse sau în curs de realizare. Legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de realizare la data intrării sale în vigoare. De la data intrării în vigoare a legii noi, efectele legii vechi încetează, cu excepția cazurilor în care legea nouă prevede altfel. În cazul situațiilor juridice contractuale în curs de realizare la data intrării în vigoare a legii noi, legea veche va continua să guverneze natura și întinderea drepturilor și obligațiilor părților, precum și orice alte efecte contractuale, dacă legea nouă nu prevede altfel. Respectiv, în aceste situații, dispozițiile legii noi se aplică modalităților de exercitare a drepturilor sau de executare a obligațiilor, precum și de înstrăinare, preluare, transformare sau distingere a acestora. De asemenea, dacă legea nouă nu prevede altfel, clauzele unui act juridic încheiat anterior intrării în vigoare a legii noi contrare dispozițiilor ei imperative sunt, de la această dată, lipsite de orice efect juridic[5, p. 6].

Astfel, reglementările juridice tratează diferite aspecte de retroactivitate a legii. Este definitorie stabilirea caracteristicilor temporale ale raporturilor juridice la care se referă norma: trecutul, prezentul sau viitorul. Totodată, trebuie determinate caracteristicile de stare ale raporturilor juridice: consumate, în execuție sau planificate. În dependență de rezultat este aplicabilitatea legii noi – retroactivă sau neretroactivă. Aspectele legale vor fi desfășurate mai jos prin cercetări teoretice.

Considerații doctrinale. În perioada revoluției franceze neretroactivitatea era considerată „o garanție fundamentală a libertății publice”, dar ulterior prin dezvoltare jurisprudențială și doctrinală, legiuitorul a stabilit că legea poate deroga de la acest principiu, dat fiind că în Franța principiul nu are putere constituțională[6, pp. 469-470]. Ulterior, dezvoltarea normelor retroactivității legilor a concordat permanent cu perspectivele apărării drepturilor omului.

În lucrarea „Constituționalismul și statul de drept în Republica Moldova. Realități și perspective”, **academicianul Ion Guceac** menționează că, protecția drepturilor este una dintre activitățile de guvernare, care oferă persoanei o securitate juridică reală. O trăsătură specifică a acestei activități este existența mecanismelor legale puse atât la dispoziția statului, folosite de acesta pentru impactul pozitiv și reglementarea relațiilor sociale, precum și la dispoziția omului, garantând-i executarea reală a îndatoririlor statului de a proteja drepturile omului în conformitate cu normele constituționale. Totodată, **academicianul** menționează că, în știința juridică „protecția drepturilor omului și cetățeanului” este interpretată în sens îngust și în sens larg. În sens îngust, protecția este înțeleasă ca tip de procedură, iar în sens larg, ca îndatorire constituțională a statului, activitățile sistematice ale organismelor de protecție a drepturilor omului etc. În lipsa unor soluții ale acestei probleme, nu poate fi vorba de o societate durabilă, precum nu poate fi vorba nici despre un stat obișnuit, nemaivorbind despre unul de drept[7, pp. 78-85].

Toți autorii admit că principiul neretroactivității legii este esențial pentru protecția drepturilor omului în fața legii. N-ar exista nicio siguranță pentru persoane dacă, atâta vreme cât o lege este în vigoare, iar ei s-au conformat prevederilor acesteia, s-ar putea repune în discuție, după abrogarea ei, actele încheiate conform dispozițiilor legale. Sau, în alți termeni, legea este un ordin al legiuitorului, iar un ordin nu poate fi valabil decât pentru viitor; nu se poate pretinde cetățenilor supunerea față de o lege pe care n-o puteau cunoaște întrucât încă nu exista.[8] Și, pentru a conchide, „dacă un individ care se supune ordinului legii ar putea să fie tulburat sub pretextul că o lege ulterioară a modificat termenii reglementării existente anterior, legea și-ar pierde orice putere,

pentru că nimeni n-ar mai putea măcar să execute ordinele legii de teama actelor care, deși făcute legitime, ar fi ulterior criticate de o lege nouă și necunoscută”[6, p. 468].

Nu trebuie să gândim, totuși, că în Franța și în orice altă țară în care retroactivitatea legii este lăsată la aprecierea legiuitorului, cu condiția ca ea să fie, de fiecare dată, expres și neîndoielnic prevăzută, renunțarea, prin voința legiuitorului, la neretroactivitate - întrucât aceasta nu are valoarea unui principiu constituțional - ar putea duce la practici legislative abuzive, ori măcar foarte frecvente. Este ceea ce a decis, formal, **Consiliul constituțional francez** în decizia 98-404 din 18 decembrie 1998 (publicată în Jurnalul oficial din 27.12.1998) în termeni pe care îi reproducem riguros: „Dacă, nu mai puțin, legiuitorul are facultatea de a adopta dispoziții fiscale retroactive, el nu poate să facă aceasta decât în considerarea unui motiv de interes legal suficient și sub rezerva de a nu lipsi de garanții legale exigențele constituționale.” În speță Consiliul constituțional a declarat, tocmai pentru acest motiv, contrară Constituției o dispoziție legală a legii care îi fusese supusă spre judecare[6, p. 470]. În deplină concordanță cu cele expuse, doctrina juridică, în ipoteza că în legislațiile unor state, ca și în legislația franceză, principiul neretroactivității nu este înscris în Constituție, ci doar în Codul civil, cu consecința că legiuitorul ordinar poate înlătura acest principiu prin adoptarea unei legi retroactive - a admis unanim că neretroactivitatea este regula, iar retroactivitatea excepția. Așa cum menționează și **profesorul cercetător Victor Balmuş**, după o analiză minuțioasă a legislației Republicii Moldova, actelor normative și recomandărilor Uniunii Europene, jurisprudenței Curții Constituționale, a Curții Europene pentru Drepturile Omului, doctrinei în domeniu, derogarea și excepția reprezintă procedee tehnice aplicate la elaborarea actului

legislativ (normativ) pentru a ajusta normele juridice ale acestuia la condițiile reale ale mediului social și a asigura echitatea și eficiența reglementării juridice, luând în considerare că, nu pot exista derogări de la principiul securității raporturilor juridice (art. 6 §1 al Convenției) decât doar dacă anumite motive substanțiale și imperioase o cer.[9, pp. 124-132]

Pentru înțelegerea profundă a conținutului normelor privind retroactivitatea legii, vom apela succint la reperele gândirii juridice de la începutul secolului XX: Cu privire la aplicarea legii în timp și la regula neretroactivității legilor, **profesorul Matei Cantacuzino** arăta că - în rezolvarea problemei privitoare la câmpul de aplicare a legilor în timp „trebuie să ținem seama de următoarele două principii: pe de-o parte, legea nouă trebuie să aibă preferință față de legea veche pentru îndoitul motiv că în mod teoretic ea realizează sau e menită să realizeze un progres social, o stare mai bună și pentru că trebuie în principiu să aibă o putere obligatorie obștească, uniformă pentru toți. Dar, de altă parte, siguranța raporturilor sociale și asentimentul de care legea trebuie să se bucure în simțul de dreptate al tuturor cer neapărat ca legea nouă să nu nimicească sau să nu modifice, fără un motiv grav de înaltă ordine obștească, acele stări de drepturi care, în momentul când legea nouă intră în vigoare, erau deja traduse în acte de voință și în raporturi, definiții încheiate și valabile după legea în momentul încheierii.”[10, p. 20] Vedem că, în perioada de la revoluția franceză până la legislația modernă, evoluția doctrinară s-a referit preponderent la beneficiul obștesc sau social. Totuși, elementele de progres sau îmbunătățire a situației erau prezente. În dezvoltare firească s-a ajuns la concluzia că nu poate fi beneficiu obștesc neglijând beneficiul individual, deci urmare conștientizării importanțelor evenimente din secolul XX au fost defini-

te normele obligatorii de respectare a drepturilor omului, printre care siguranța raporturilor juridice.

Profesorii C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu considerau că, deși „la prima vedere, problema neretroactivității pare foarte simplă: orice lege nouă reglementează, în principiu, numai actele și situațiile ivite din ziua punerii ei în vigoare; legea veche se aplică la toate actele și situațiile ivite înainte de abrogarea ei”, în practică însă, „problema este mult mai complicată”, făcând următoarele precizări: – doctrina clasică și-a axat criteriul în deosebirea dintre drepturile câștigate și simplele expectative. Când o lege lovește sau modifică drepturi deja câștigate, ea are un efect retroactiv; când lovește sau modifică numai simple expectative, ea nu are efect retroactiv. Prin urmare, o lege, care nu este retroactivă prin natura ei sau prin declarația legiuitorului, nu trebuie aplicată drepturilor deja câștigate în momentul punerii ei în vigoare, însă trebuie aplicată simplelor expectative. Dar ce se înțelege prin drepturi câștigate și prin simple expectative? În general, autorii definesc ca drepturi câștigate drepturile intrate definitiv în patrimoniul nostru și care nu ne mai pot fi răpite prin faptul nimănui, iar ca expectative, simpla speranță de a se folosi de un drept, care nu s-a realizat încă și a cărei realizare este eventuală. Jurisprudența a adoptat în marea ei majoritate acest criteriu clasic, bazat pe distincția dintre drepturi câștigate și simple expectative, iar doctrina modernă combate cu vigoare deosebirea clasică între drepturile câștigate și expectative, întrucât este foarte greu a deosebi în practică drepturile câștigate de simplele expectative; criteriul clasic nu este, deci, destul de clar și de bine definit[12, p. 42].

În ceea ce privește actele cu efecte viitoare și succesive, ale căror consecințe se petrec sub imperiul unei legi noi, alta decât legea în vigoare la momentul când actul

a fost încheiat, pentru a ști dacă putem aplica legea nouă acestor efecte fără a-i da un caracter retroactiv, „cel mai bun criteriu este acela propus de **cercetătorii Colin și Capitani**. După acești savanți trebuie să distingem între consecințele și efectele deja trecute, epuizate sau complet realizate ale unor acte sau situații anterioare și consecințele și efectele viitoare, adică nerealizate în momentul intrării în vigoare a noii legi, ale acelor acte sau situații anterioare. Conform regulii neretroactivității și nesupraviețuirii, în principiu, primele efecte rămân supuse legii vechi, sub care a fost făcut actul, pe când următoarele vor fi supuse legii noi, sub care se îndeplinesc.” Acești autori apreciau că legea nouă este prezumată a fi mai bună decât legea veche și, în consecință, legea nouă trebuie să reglementeze efectele care se produc în viitor ale unor acte sau situații juridice, chiar anterioare promulgării acesteia. Așadar, consecințele trebuie guvernate de legea nouă, pentru că ea se aplică pentru viitor, iar trecutul aparține legii vechi. De la principiul potrivit căruia legea nouă se aplică inclusiv consecințelor viitoare ale situațiilor sau raporturilor juridice chiar anterioare, există două excepții: contractele și legile suplative sau facultative[13, p. 51].

Profesorul Matei Cantacuzino considera că, pentru a răspunde la întrebarea care lege va cârmui efectele raportului încheiat, efecte care rămân a se produce în viitor – „formula general admisă recurge la criteriul drepturilor câștigate pe care legea nouă trebuie să le respecte”. Însă, singurul criteriu sigur se găsește „în noțiunea de raport, întrucât tăria și aplicația legilor de drept privat nu se manifestă decât cu privire la reglementarea raporturilor de la individ la individ. Sunt în domeniul dreptului privat drepturi care se nasc într-un subiect determinat în stare de puteri, de aptitudini, de facultăți opozabile oricui, adică asigurate de respectul tuturor și al

societății și care puteri, aptitudini, facultăți nu se traduc în raporturi determinate decât printr-un act juridic de voință a subiectului dreptului. Astfel este proprietatea [...], astfel sunt drepturile cuprinse în noțiunea de libertate [...], tot astfel sunt puterile derivând dintr-un anumit statut sau dintr-o anumită stare de capacitate, puteri care până când n-au fost exercitate printr-un act de voință nu dau loc la raporturi determinate. Toate aceste puteri pot să fie îngădite sau nimicite pentru viitor prin o lege posterioară nașterii dreptului de proprietate sau stării de libertate, sau de capacitate, fără ca legea care aduce modificări acestor puteri să aibă o putere retroactivă; dar raporturile în care se traduseseră aceste puteri printr-un act de voință al subiectului, anterior intrării în vigoare a legii noi, nu pot fi atinse prin această lege.”[10, p. 25]

În opinia aceluiași profesor, în ceea ce privește drepturile care nu se nasc decât în puterea unui raport determinat, prealabil încheiat, cum sunt drepturile născute din contract, regula neretroactivității „duce neapărat la rezultatul că în principiu efectele viitoare ale contractului, astfel cum ele sunt determinate prin voința comună a părților contractante, se vor realiza potrivit acestei voințe în limitele îngădite de legea în vigoare la momentul când contractul s-a încheiat, fără ca o lege ulterioară să poată avea vreo influență asupra efectelor care mai rămân a se produce în puterea contractului. Totuși această aplicație a normei nu e exactă decât în privința acelor dispoziții legale care sunt interpretative a voinței părților, adică a acelor care determină efectele pe care contractul trebuie să le producă după natura lui și în privința cărora voința părților s-a referit în mod tacit la legea în vigoare în momentul contractării. Când însă o lege ulterioară modifică efectele viitoare ale unei specii de contract sau le exclude pentru satisfacerea unui interes de ordine publică, atunci

dispoziția ce modifică sau prohibitivă a legii ulterioare se aplică și la efectele nerealizate ale contractului anterior încheiat, pentru motivul că ordinea publică, astfel cum legiuitorul o stabilește, trebuie prin esența ei să aibă un caracter de unitate și de uniformă obligativitate pentru toți și că împotriva legii obștești nu poate prevala legea privată a contractului.”[10, p. 37].

Referind-se la redactarea normei de retroactivitate a legii, **profesorul Istrate Micescu** apreciază că, „două dispoziții acumulate, condensate: una, care se referă la domeniul de aplicare a legii pentru viitor și fixează în timp crâmpieul de durată asupra căruia legea are vigoare; a doua se referă la trecut și-l exceptează de la punerea în vigoare a unei legi, sustrăgându-l de la autoritatea ei. Acolo însă unde se naște dificultatea este când un eveniment are loc fără a-și epuiza, în însăși clipa apariției lui, toate consecințele. Când suntem în prezenta unor manifestări continue, de oarecare durată, a unui eveniment juridic, durata prelungirii manifestării în timp poate să cadă peste momentul schimbării unei legi. Evenimentele desfășurându-se în timp, au un crâmpie din existența lor sub imperiul unei legi anterioare și un alt crâmpie sub imperiul unei legi viitoare.” În aceste condiții, profesorul utilizează distincția dintre drepturile câștigate și simplele expectative, arătând că „drepturile câștigate nu pot fi modificate de o lege ulterioară, întrucât ele, luându-și ființa valabilă sub imperiul legii anterioare și legea ulterioară neputând să aibă efect retroactiv, ar urma –dacă asemenea drept ar fi tangibil prin punerea în vigoare a unei legi noi –ca legea nouă să aibă putere retroactivă, ceea ce interzice norma retroactivității. Nu sunt decât două categorii de excepții, în care doctrina a văzut, după distincția între drepturile câștigate și simplele expectative, drepturi câștigate: situațiile contractuale și dispozițiile supletive ale legii vechi.” În general,

toate legile se aplică numai pentru viitor, însă, afirma același profesor, există legi, „care, prin starea lor, au putere retroactivă: legile de ordine publică și legile interpretative.”[14, p. 79]. După cum menționează **profesorul Gheorghe Costachi** în lucrarea sa „Principiile fundamentale ale dreptului – garanții ale securității juridice în statul de drept”, legitățile sociale caracteristice doar dreptului se întrunesc în conținutul unei categorii de principii denumite special-juridice. Ele reflectă particularitățile reglementării juridice, determină distincția de alți regulatori sociali și, de aceea, sunt determinate a fi principii ale reglementării juridice. La categoria acestora sunt atribuite: principiul libertății, egalității juridice, răspunderii pentru vinovăție, unității între drepturile și obligațiile juridice, unității între dreptul obiectiv și dreptul subiectiv, principiul garantării de stat etc. Deosebit de important în acest caz este că principiile general-sociale și cele special-juridice pot fi eficiente doar fiind aplicate corelativ[15, pp. 4-11]. Iată de ce insistăm asupra privirii în ansamblu a tuturor elementelor securității juridice, neretroactivitatea legii fiind unul din pilonii acesteia.

În concluzie, retroactivitatea legii, or regula de neretroactivitate a legii se bazează, în primul rând, pe dezideratul asigurării drepturilor omului și siguranța raporturilor juridice. La aplicarea acesteia vom lua seama de criteriul temporal – raport juridic trecut, prezent sau viitor, precum și criteriul de stare al raportului juridic – consumat, în execuție sau planificat. Retroactivitatea legii nu poate fi aplicată pentru înrăutățirea situației individului, dar poate fi aplicată pentru îmbunătățire. Totuși, legiuitorul va evita asemenea ingerințe, păstrând regula neretroactivității. În această afirmație ne conducem de alte elemente ale securității juridice: previzibilitatea, accesibilitatea și interpretarea unitară a legii. Or, legea retro-

activă apriori nu poate fi previzibilă, din simplul motiv că nu a existat la momentul apariției raportului juridic. În același rând, o lege retroactivă va afecta substanțial regulile de accesibilitate și interpretare unitară a legii sub aspectul inexistenței sale la etapa planificării actului juridic și asumării eventualelor consecințe. Doar privite și aplicate în complex elementele numite servesc siguranța raporturilor juridice.

Bibliografie

1. Code civil des Français, 1804, «Wikisource la bibliothèque libre.» [En ligne]: https://fr.wikisource.org/wiki/Code_civil_des_Français_1804 . [Accès le 18 11 2018].
2. Consiliul Europei, „Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale,” 04 11 1950. [Interactiv]: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf. [Accesat 06 08 2018].
3. Parlamentul Republicii Moldova, „Constituția Republicii Moldova,” 29 07 1994. [Interactiv]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=363979>. [Accesat 29 07 2018].
4. Parlamentul Republicii Moldova, „Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002,” [Interactiv]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268>. [Accesat 23 09 2018].
5. Parlamentul Republicii Moldova, „Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002,” [Interactiv]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=325085> . [Accesat 23 09 2018].
6. François Terré, Introduction générale au droit, 5e édition, Paris: Dalloz, 2000.
7. Guceac Ion, „Constituționalismul și statul de drept în Republica Moldova. Realități și perspective,” *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademios”*, nr. 3 (46), pp. 78-85, 2017.
8. Lucian Stângu, „Neretroactivitatea legii în statul de drept,” *Studii de drept românesc*, vol. 21, nr. 4, pp. 319-322, 2009.
9. Balmuş Victor, „Derogarea și excepția în doctrină și în legislația națională,” *Revista de Știință, Inovare, Cul-*

tură și Artă „Akademos”, nr. 1 (36), pp. 124-132, 2015.

10. Matei Cantacuzino, Elementele dreptului civil, București: Cartea Românească, 1921.

11. PUSKÁS Valentin-Zoltán, CHIOREAN Ioana Marilena, „Principiul neretroactivității legii civile – doctrina reflectată în jurisprudența Curții Constituționale,” *Buletinul Curții Constituționale a României*, 2013.

12. C. Hamangiu, I. Rosetti -Bălanescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, București: All Beck, 2002.

13. Ambroise Colin, H. Capitant, Cours élémentaire de droit civil français, Paris: Dalloz, 1923.

14. Istrate Micescu, Curs de drept civil, București: All Beck, 2000.

15. Costachi Gheorghe, „Principiile fundamentale ale dreptului - garanții ale securității juridice în statul de drept,” *Legea și Viața*, nr. 9, 2018.

INFORMAȚIE DESPRE AUTORI:

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor
universitar, cercetător științific
principal al Institutului de Cercetări
Juridice și Politice;
Vadim ENICOV,
Doctorand, Institutul de cercetări
juridice, politice și sociologice;
Director al Instituției private pentru
integritate financiară Integrală;
Membru al Consiliului de
supraveghere al Băncii Naționale a
Moldovei
Contact: +37379444301 v.enicov@
gmail.com

Information about the authors:
Gheorghe COSTACHI,
Doctor habilitat of law, Professor,
Chief Researcher of the Institute of
Legal and Political Studies of the
Academy of Sciences of Moldova;
Vadim ENICOV,
Research doctorate, Institute
for legal, political and
sociological research; Director of
the private Institution for financial
integrity Integral; Member of the
Supervisory board of the National
Bank of Moldova
Contact: +37379444301 v.enicov@
gmail.com

CZU: 342.71/.73(478)

STATUTUL PERSOANEI ÎN STATUL DE DREPT: ABORDĂRI CONCEPTUALE

Octavian MARIAN,
doctor în drept

Problema locului și rolului persoanei în spațiul juridico-statal și în cadrul sistemului politic al societății contemporane este una deosebit de actuală pentru doctrina juridică și practica socială. În prezent, modernizarea societății a accentuat și mai mult semnificația deosebită a statutului juridic al persoanei, în calitatea sa de cea mai importantă categorie politico-juridică, strâns legată de structura socială a societății, nivelul democrației și starea legalității. Respectiv, în cele ce urmează ne propunem o succintă analiză a statutului persoanei în statul de drept, cu scopul elucidării esenței, particularităților și legăturii sale cu alte categorii similare.

Cuvinte-cheie: persoană, stat de drept, statut juridic, situație juridică, structura statutului juridic, tipul statutului juridic, capacitate juridică.

THE STATUS OF THE PERSON IN THE ROLE OF LAW: CONCEPTUAL APPROACHES

The issue of the place and role of the person in the legal space and political system of contemporary society is a very actual for legal doctrine and social practice. Currently, namely the modernization of society has widened further special significance of legal status of the person. Respectively, it is considered one of the most important political and legal categories, closely linked to the social structure of society, the level of democracy and legality. Respectively, in the following we propose a brief analysis of the status of the person in the rule of law, with the purpose of elucidating its essence, particularities and its connection with other similar categories.

Keywords: person, rule of law, legal status, legal situation, the structure of legal status, type of legal status, legal capacity.

Introducere. Problema locului și rolului persoanei în spațiul juridico-statal și în cadrul sistemului politic al societății contemporane este una deosebit de actuală pentru doctrina juridică și practica socială. În prezent, modernizarea societății a accentuat și mai mult semnificația deosebită a statutului juridic al persoanei, acesta fiind considerat una dintre cele mai importante categorii politico-juridice, strâns legată de structura socială a societății, nivelul democrației și starea legalității [28, p. 91; 4, p. 39].

Actualitatea subiectului este determinată de faptul că, actualmente, statul de drept se asociază cu totalitatea garanțiilor oferite statutului juridic al persoanei în scopul de a concilia libertatea și

autoritatea. Statul se vrea, astfel, un garant al societății civile, o consecință firească a individualismului recunoscut, stimulat și protejat în societățile deschise, liberale. În centrul construcției statului de drept stă persoana [5, p. 38], statutul juridic al acestuia, toată amenajarea instituțională fiind invocată în scopul protecției acestora [14, p. 226].

Pe de altă parte, atragem atenția că, sub aspect conceptual, în știința juridică, tradițional, există mai multe moduri de abordare a termenilor proprii materiei juridice. Astfel, în sursele naționale și cele străine în domeniu, nu există un consens referitor la conținutul noțiunii de *statut juridic*, aceasta fiind confundată cu conceptele *situație juridică* sau *condiție juridică*; lipsesc crite-